

Mas del Carrascalet (Benifallim)
Ignasi Grau Mira i Josep Mª Segura Martí

Publicación digital:

Intervenciones arqueológicas en la provincia de Alicante. 2011

Editores:

A. Guardiola Martínez y F.E. Tintero Fernández
Sección de Arqueología del Ilustre Colegio Oficial de Doctores
y Licenciados en Filosofía y Letras y en Ciencias de Alicante

Año de la edición: 2012

ISBN: 978-84-695-6559-9

Enlace web:

http://www.marqalicante.com/contenido/int_arqueologicas/doc_188.pdf

Denominación de la intervención:	Mas del Carrascalet
Municipio:	Benifallim
Comarca:	L'Alcoià
Director/codirectores:	Ignasi Grau Mira i Josep M ^a Segura Martí
Equipo técnico:	César Carreras Monfort, Pau de Soto Cañamanes, Jaime Molina e Ignasi Segura Martínez
Autor/autores del resumen:	Ignasi Grau Mira i Josep M ^a Segura Martí
Promotor:	Excm. Ajuntament d'Alcoi
Nº de expediente:	2011/0087-A
Fecha de actuación:	07-03-2011 a 28-03-2011
Coordenadas de localización:	X 724.530 – Y 4.283.393
Periodo cultural:	Ibèric, romà
Material depositado en:	Museu Arqueològic Municipal Camil Visedo Moltó
Tipo de intervención:	Prospecció arqueològica y etnològica, prospecció geofísica, excavació arqueològica

Resumen: *A El Carrascalet (Benifallim) hem fet en aquesta ocasió una intervenció centrada en la utilització de tecnologia GPS, SIG, mètodes de prospecció geofísica i cartografia digital, que ha proporcionat resultats molt satisfactoris amb una escassa alteració del registre arqueològic.*

Palabras claves: *Assentament rural, ceràmica, ibèric tardà, romà, Serreta.*

Abstract: *In The Carrascalet (Benifallim) this time we did an intervention focused mainly on the use of GPS technology, GIS, geophysical prospecting methods and digital mapping, which has provided very satisfactory results with little alteration of the archaeological record.*

Keywords: *Rural settlement, pottery, late Iberian, Roman, Serreta.*

Desarrollo de la intervención:

El Carrascalet és un lloc arqueològic conegut gràcies a les prospeccions realitzades pel Museu Arqueològic Municipal Camil Visedo Moltó d'Alcoi i altres treballs de reconeixement posteriors (Martí i Mata, 1992; Espí Pérez, 2001; Grau Mira, 2002). Es tracta d'una àmplia zona allomada, l'aspecte actual de la qual és de camps abancalats d'època moderna. En l'actualitat es dedica al cultiu d'ordi.

Els treballs precedents havien posat en evidència l'existència d'un assentament rural ibèric vinculat al territori de la Serreta que després de l'abandó d'aquesta va continuar la seva existència fins a època romana baix imperial. Ofereix doncs les possibilitats d'analitzar l'ocupació rural antiga i el seu paper en l'ordenament del territori ibèric i romà. Amb aquest propòsit es va planificar una actuació arqueològica d'escassa afecció al registre i una alta resolució d'evidències, amb la utilització de tecnologia GPS, SIG, mètodes de prospecció geofísica i cartografia digital.

Reconeixement arqueològic del terreny

La prospecció es va dissenyar amb una estratègia de cobertura total i amb un caràcter intensiu en una zona de camps de conreu abancalats que formen una àmplia llima lleugerament inclinada cap al nord-est i que cobreix aproximadament 18,5 Ha. S'ha dividit aquest espai en funció del mosaic que presentava el parcel·lari actual.

La prospecció superficial d'aquest terreny s'ha realitzat per un equip de deu prospectors en jornades de treball diari desenvolupades durant dues setmanes del mes de març de 2011. En aquestes dates la superfície del terreny oferia unes òptimes condicions de visibilitat, doncs amb prou feines començava a brollar de la superfície el cultiu d'ordi a què es dedica aquest espai agrícola. L'equip ha comptat amb l'assistència de receptors GPS per marcar els tracks de recorregut i garantir la cobertura total del terreny. També per georreferenciar de forma precisa les restes descobertes.

Per analitzar detalladament la distribució de materials en superfície es va procedir a un tractament diferenciat de la informació espacial de localització de ceràmiques, distingint els fragments informes de les formes. D'una banda s'han recollit els fragments amorfs, s'han comptabilitzat i s'han retornat a cada parcel·la de mostra, per evitar una eliminació del registre de superfície. En total s'han identificat 4153 fragments ceràmics, principalment d'època ibèrica i romana encara que també estan presents les peces de cronologia moderna i materials de construcció com maons o teules. En concret, a la zona A les proporcions dels materials són de 66% d'adscripció ibèrica, 7% romana, 17% moderna i 10% de materials de construcció.

Com a resultat s'observa una clara concentració en dues parcel·les de la zona de vessant que constitueix el sector meridional de la finca del Carrascalet, entre el barranc central que ho creua i el camí d'accés a la masia. Aquesta zona de densa aparició de restes, on arriben a trobar-se en superfície 6 fragments per metre quadrat, creiem que és la zona originària de l'assentament amb unes dimensions d'1,1 Ha. Des d'aquest sector les ceràmiques es dispersarien posteriorment per processos d'índole natural i antròpica.

No obstant això, aquesta aproximació estava necessitada d'una major resolució espacial i cronològica. El primer dels aspectes, la superfície d'aparició de restes, estava condicionat per la morfologia parcel·laria i permetia una observació d'unitats excessivament extenses. Respecte al caràcter cronològic de la mostra, la representació conjunta de ceràmiques atribuïdes a èpoques diverses emmascarava les ocupacions de cada fase, creant superfícies que responien a l'agregació de restes a través del temps. Per corregir aquestes distorsions es va analitzar de manera detallada les restes ceràmiques amb forma.

Les peces ceràmiques amb morfologia identificable, és a dir, vores i bases, que permeten adscripció tipològica i per tant cronològica i funcional sumen un total de 611 peces que suposen una col·lecció de referència. Aquestes peces són d'adscripció principalment ibèrica, romana i en menor mesura ceràmiques modernes. Aquest lot representa el 14% del total de peces identificades en prospecció. El 43% de les peces són ibèriques, el 22% són romanes i el restant 35% són ceràmiques d'època moderna, associades a la masia situada en el lloc.

Cadascuna d'aquestes peces que proporciona les cronologies més afinades ha estat georreferenciada durant el procés de prospecció, per la qual cosa coneixem el seu lloc exacte d'aparició. La ubicació de cada peça diagnòstica s'ha realitzat mitjançant la utilització de GPS d'altres prestacions dins dels equips no-professionals. El

principal inconvenient d'aquests equips és la impossibilitat de corregir l'error de recepció de senyal. No obstant això, l'habilitació del sistema EGNOS redueix aquesta incorrecció a menys de 3 m, perfectament assumible per a l'escala a la qual es van cartografiar les peces. El principal avantatge en la utilització d'aquests dispositius és el seu reduït cost, l'agilitat i la facilitat per generar mapes que recullen la dispersió global de restes (Mayoral, Cerrillo y Celestino, 2009).

La utilització dels GPS ens va permetre comptar amb la localització precisa de cada ceràmica recollida, amb atributs formals que permetien la seua anàlisi, i el seu bolcat a una plataforma SIG on es poden realitzar filtrats segons criteris preestablerts i amb ells elaborar les cartografies de detall.

Aquest lot de ceràmiques de referència ha estat sotmès a una anàlisi detallada des d'una doble perspectiva espacial i temporal. El tractament cronològic ofereix la possibilitat de fitar els marges temporals de l'ocupació en límits precisos. Pel que fa al seu tractament espacial, hem procedit a la cartografia dels materials en els períodes ibèric i romà discriminats, amb la finalitat d'observar la distribució de les evidències en cadascuna de les fases.

Ceràmiques ibèriques

El lot de ceràmiques ibèriques de referència per a l'estudi cronològic es compon d'un total de 260 peces clarament identificables. Aquestes corresponen als tipus funcionals corresponents a un conjunt domèstic, amb un cert predomini dels recipients de magatzematge, com lògicament correspondria a un assentament productiu de caràcter rural.

Les pastes de les ceràmiques ibèriques presenten fonamentalment dues qualitats. La més abundant es caracteritza per coloracions ocres o rosades, de textura fina i de gran duresa, amb tractaments superficials fins allisats. És freqüent la coloració mixta de les pastes, amb el nucli grisenc i les superfícies ataronjades amb el denominat efecte *sándwich*, originat per una cocció desigual. El segon tipus presenta una textura més tova i coloracions més ataronjades de caràcter uniforme. La primera pasta presenta les característiques pròpies de les produccions d'època tardana, mentre que la segona és pròpia de les coccions de la terrisseria d'època plena (Grau Mira, 2002).

Pel que fa als grups funcionals, predomina la vaixella per al servei de taula (grup A.III de Mata i Bonet, 1992), amb un total del 42% de peces. Li segueix el grup dels grans atuells de magatzematge diferit (grup A.I.2), amb el 34% de les peces. Els recipients de rebost domèstic (grup A.II), són el 19% de les peces. Finalment, el 5% de les peces corresponen a les àmfores ibèriques (grup A.I.1).

Entre la vaixella de taula les formes més freqüents són les escudelles i les pàteres. Els bols o escudelles es caracteritzen per les seues parets de tendència recta i el seu perfil profund, corresponen a la forma A.III.8.3 de Mata-Bonet. Són formes que perduren en els repertoris d'època ibèrica que es converteixen especialment freqüents a partir del segle III a.C. Per la seva banda, les pàteres són bols amb parets corbes amb la vora cap a l'interior; corresponen als tipus A.III.8.2 de Mata-Bonet. Un últim tipus present és el típic plat amb la vora de llavi motllurat, corresponent al tipus A.III.1 de

Bonet-Mata i la producció local del qual es testifica únicament a partir del segle III a.C. en l'alfar de l'Alcavonet (Grau Mira, 2002).

Entre els recipients del grup de rebost domèstic, destaquen les tenalletes de vora motllurada i colls exvasats sense muscle. Corresponen al tipus II.2.2.1 de Mata-Bonet. Apareixen freqüentment en contextos d'època plena i tardana, especialment a partir del segle III a.C. Convé assenyalar la presència d'una vora molt fragmentada però que s'identifica clarament com un *kálathos* de vora plana, propi dels segles II-I a.C.

Les peces de magatzematge diferit corresponen principalment a grans tinalles. Es tracta de recipients de grandària mitjana i gran, amb el coll que s'obre per acabar en vores exvasades, generalment amb llavis motllurats. La seva forma s'associaria al tipus A.I.2.2.1 de Mata-Bonet. Aquestes tinalles són molt freqüents en qualsevol dels períodes ibèrics, amb escassa eloqüència cronològica.

En definitiva, les peces ibèriques mostren un repertori propi dels contextos d'època ibèrica que difícilment poden proporcionar una cronologia concreta. No obstant això, alguns matisos com la seua diferenciació de les pastes i formes pròpies d'època plena, especialment del segle III a.C., molt bé conegudes a la regió, i l'existència d'alguns tipus característics d'època tardana com el *kálathos* de llavi pla, suggereixen una datació que hem de situar entre els segles III-I a.C.

Possiblement, l'inici de l'assentament haja de relacionar-se amb l'episodi de plenitud de la ciutat de la Serreta en el segle III a.C. i la seua perduració durant les fases final del període ibèric, per enllaçar amb l'època romana.

Ceràmiques romanes

Pel que fa a la vaixel·la romana, les formes que han servit per disposar d'un conjunt de materials diagnòstic i amb localitzacions precises són un total de 138 peces. Fonamentalment vaixel·les de *terra sigillata* d'alta resolució cronològica.

En línies generals, podem concloure que les vaixel·les es daten principalment en un moment primerenc dins del període romà, que aniria des del 50 a.C. fins al 100 d.C. Aquesta ocupació principal enllaçaria en el temps amb l'ocupació ibèrica tardana datada des de finals del segle III a.C., constituint la seua continuació en els primers temps romans. Després d'un sensible declivi que es produiria cap al segle IV d.C., s'observa un segon moment d'intensitat en l'aparició de restes que es dataria a partir de la segona meitat del segle IV a.C. Aquesta segona ocupació duraria amb prou feines una centúria, i després d'ella es produiria un nou declivi. Un tercer moment es dataria en el segle VII d.C., de nou amb una escassa perduració en el temps.

La recurrència de diverses ocupacions en el mateix solar i amb discontinuïtats en el temps mereix una reflexió. Amb les dades cronològiques que manegem podem interpretar que l'ocupació més important es produiria en una forqueta cronològica que es produiria entre el segle III a.C. i el II d.C., coincidint amb la intensificació de l'ocupació del camp durant el període de la romanització. La construcció de l'assentament rural comportaria la roturació i posada en cultiu dels camps de les proximitats de l'hàbitat.

Després de l'abandó de l'hàbitat, les seues parcel·les agrícoles van haver de veure's degradades i la vegetació natural repoblaria l'espai agrícola. No obstant això, els condicionaments del camp, amb límits, terrasses i altres modificacions de l'espai rural van haver de ser parcialment visibles i en bona part recuperables. D'aquesta manera, quan nous grups camperols van engegar noves ocupacions del camp en els segles IV i VII d.C. preferirien assentar-se en espais prèviament roturats i on la recuperació de les parcel·les seria menys costosa que crear nous camps. Aquesta circumstància va poder donar-se pel manteniment dels drets de la terra en mans dels habitants, o per la seva inexistència després d'anys d'abandó i despoblació.

Pel que es refereix a la dispersió espacial de les restes d'aquestes ocupacions romanes, s'han localitzat en les mateixes parcel·les que l'anterior assentament ibèric. No obstant això, s'aprecien dos canvis sensibles respecte a l'ocupació anterior. El primer canvi, és una reducció de l'àrea densa d'aparició de restes respecte a l'assentament ibèric anterior. El segon canvi és un desplaçament d'aquest sector de major densitat cap al sud de l'àrea d'anàlisi. Aquests canvis poden entendre's com una reducció i desplaçament de l'assentament romà, que a continuació comentarem.

Una vegada analitzat el registre de superfície a la zona de major aparició de restes en aquestes dues èpoques, es va procedir a la realització de l'exploració del subsòl per conèixer el grau de conservació del dipòsit arqueològic i la possible existència d'estructures associades a les evidències superficials.

La prospecció geofísica

La prospecció geofísica del Carrascalet es va realitzar en dues jornades després de la finalització de la prospecció superficial i aprofitant que les condicions de temperatura i humitat del sòl eren les idònies per la resistivitat elèctrica –mètode escollit per a aquest propòsit–. Es va realitzar una prospecció elèctrica d'una sèrie de quadres de mostra per cobrir tot el terreny que s'hi havia prospectat a peu, i que documentava una alta densitat de restes arqueològiques.

La prospecció es va dur a terme amb un resistímetre Geoscan RM-15-D amb uns elèctrodes mòbils situats a una distància de 0,50 m entre si i una configuració *twin-pole*, que ens proporcionava lectures d'una profunditat d'1 m o fins i tot una mica més (1,5 m). La resistivitat detecta estructures arqueològiques molt diverses com poden ser construccions de pedra (murs, fonaments, paviments), estructures excavades i emplenades (fosses, trinxeres), terra compacta (vies, carrers), etc.

En el Carrascalet es prospectaren 7 quadres en 3 de les terrasses del terreny. Mentre en la terrassa superior es combinava el terreny sembrat amb ametllers, en la part inferior tan sols hi havia cultiu de cereals. Els quadres de les terrasses inferiors, lliures d'arbrat, són de 30 x 20 m cadascun, mentre que els quadres de la terrassa superior, amb ametllers, són de 30 x 10 i 30 x 15 m respectivament. En cada quadre s'han pres lectures a un interval d'1 m, seguint una estructura que s'ha definit a partir de cintes amb una marca a cada metre.

En cadascun d'aquests punts el prospector clava en el sòl l'estructura amb els dos elèctrodes mòbils, i la lectura obtinguda es registra en el disc dur del

resistímetre. En aquest cas, els valors van des de 15 Ω a 130 Ω . En les imatges, els valors menors apareixen en tonalitats clares tirant a blanc, mentre que les anomalies d'alta resistivitat apareixen fosques tirant a negre. Una vegada completada la prospecció es descarreguen tots els valors al programa Geoplot, on es georeferencien, i s'analitzen aplicant una sèrie de filtres per millorar la imatge.

Una vegada conclòs tot aquest procés de tractament de dades, es van integrar en una plataforma SIG per relacionar els resultats amb les imatges aèries, amb la finalitat de contextualitzar els resultats. D'aquesta forma, els resultats de la prospecció del Carrascalet mostren l'homogeneïtat de les lectures, en les quals no sembla identificar-se cap anomalia positiva o negativa que pugui representar alguna estructura arqueològica.

La resistivitat sí que sembla confirmar una modificació en la forma de les terrasses i per tant una nova aportació de terra. En els quadres de la terrassa inferior s'identifica una línia blanca (menor resistència) de més de trenta metres que ha d'indicar el límit d'una antiga terrassa; la part més fosca seria la terra de la terrassa antiga i la part més clara, les aportacions de terres.

La resta de valors amb alta resistència en els quadres no semblen per les seves dimensions i formes que responguen a cap estructura construïda, tan sols a possibles anomalies naturals geològiques. Únicament en un dels quadres de la terrassa superior, el que es troba en la part inferior esquerra, presenta una alineació diagonal d'una amplària d'1 o 2 m, que podia tractar-se d'algun mur. Almenys, aquesta era la hipòtesi que s'apuntava a partir tan sols de la prospecció, que podia o no confirmar-se amb els sondejos de comprovació posteriors.

Sondejos comprobatoris

Finalment, a les zones on la prospecció geofísica havia detectat anomalies enterrades s'ha procedit a la realització de 3 sondejos manuals de petites dimensions, 2 x 2 m, amb la finalitat de comptar amb informació directa per conèixer l'estat del subsòl de la zona i la datació concreta de les possibles construccions que pogueren existir. Les evidències van ser negatives en els tres casos, per la qual cosa únicament farem una valoració general de la composició de l'estrat.

En el quadre 1, situat en la part superior de la lloma, en un bancal d'arbrat d'ametllers, després de l'eliminació d'una capa superficial (UE 00), de 0,25-0,30 m d'espessor, amb escàs material arqueològic, s'han localitzat abundants pedres de grandària mitjana. Al principi es va pensar que formaven una estructura derruïda (UE 01), però en realitat formen una aportació natural sobre el substrat geològic compost per margues groguenques, pedres i graves. Possiblement, l'ordre de les pedres generava l'anomalia d'alta resistivitat que s'havia detectat en la prospecció geofísica.

Els quadres 2 i 3 se situaven en el segon bancal a l'est del camí, a la zona de major densitat d'aparició de ceràmiques en superfície. En ambdós casos, després de l'eliminació d'una capa superficial (UE 00), de 0,35-0,45 m d'espessor, amb escàs material arqueològic, es va aconseguir el substrat geològic del lloc. La roca base està formada per margues groguenques amb algunes graves.

En conclusió, cap dels sondejos realitzats ha proporcionat evidències d'estructures o nivells arqueològics. Les anomalies detectades en la prospecció geofísica han d'interpretar-se com a fruit de la resistivitat de les margues del substrat que afloren a escassa profunditat en aquests sectors. Podem concloure que el dipòsit arqueològic està remogut i destruït d'antic, a causa de les labors agrícoles.

Discussió: tafonomia, assentament i usos del sòl

Els resultats oferts per les diferents tècniques d'intervenció ens porten a concloure que el Carrascalet va acollir una ocupació antiga que datem en època ibèrica i romana. Els 2796 fragments de ceràmica adscrits a aquests períodes que hem reconegut en superfície no deixen lloc a dubtes. Lamentablement, aquest és l'únic registre utilitzable per a la nostra anàlisi de l'ocupació, ja que el subsòl ha estat remogut de restes que puguen contribuir a la caracterització de l'hàbitat.

En efecte, les prospeccions geofísiques a la zona de major densitat d'aparició de restes en superfície, i per tant en els sectors susceptibles d'albergar restes, no han ofert resultats que puguen portar-nos a deduir l'existència d'estructures enterrades. Únicament l'existència d'una anomalia lineal s'interpreta com l'aportació de terra per crear una plataforma d'aterassament. El resultat negatiu de la prospecció s'ha confirmat amb els sondejos comprovatoris per conèixer l'estat del subsòl. El sediment en els quadres analitzats mostra unes característiques semblants en les quals destaca l'escassa potència del farciment sedimentari, entre 0,30-0,40 m. Aquest farciment té un aspecte molt remogut, possiblement perquè l'acció de l'arada ha aconseguit la capa geològica de base. En aquest farciment amb prou feines apareixen pedres emprades com a material de construcció que si apareixen no obstant això amuntegades en els extrems de les parcel·les i en les seccions de les terrasses. Donat el caràcter completament argilenc del terreny, l'aparició d'aquests blocs de pedra s'explica pel desmantellament de construccions de maçoneria que han estat apartades durant les labors del camp. L'abundant presència de *tegulae* i *imbrices* fragmentats també adonaria de l'existència de construccions romanes.

En definitiva, els anys de continu treball agrícola, especialment en la construcció dels bancals i en el conreu profund, ha desmantellat completament les construccions de l'hàbitat. És possible que aquesta pròpia destrucció haja de relacionar-se amb un caràcter poc significatiu de les edificacions, ja que els murs i els paviments d'*opus caementicium* hagueren ofert alguna evidència. Les remocions que van desmantellar l'hàbitat també ocasionarien desplaçaments dels vestigis ceràmics, tant trasllats horitzontals en cada terrassa com a verticals, en desplaçar els sediments en la construcció dels bancals. El resultat és una dispersió del dipòsit originari en una àmplia superfície. No obstant això, una lectura detallada de les restes ens permet caracteritzar el lloc antic.

La revisió de les evidències enunciades ens permet una caracterització de l'ús de l'espai més enllà de la tòpica concepció de jaciment situat com un punt en el mapa. La interrelació de diversos factors com la distribució de les ceràmiques de cada època, els límits físics de l'espai, el pendent o les plataformes per condicionar l'espai d'hàbitat. Amb aquests elements podem realitzar esquemes planimètrics per a la

interpretació de l'ús de l'espai en cadascun dels períodes històrics, però ací oferim el d'època ibèrica.

Durant l'ocupació ibèrica les restes ceràmiques es dispersen per tots els terrenys de l'àrea de prospecció, cobrint una superfície d'aproximadament 15 Ha. No obstant això, no tota la superfície pot ser considerada com l'espai d'un poblat, ja que en algunes zones la dispersió és molt tènue i amb prou feines apareixen uns pocs fragments. Tampoc podem considerar que l'aparició d'aquests fragments en una superfície tan extensa pugui deure's únicament a la dispersió des d'un àrea nuclear deguda a processos postdeposicionals com el conreu de la terra o lliscaments de vessant. Al nostre parer, intervenen factors més complexos en el patró de dispersió que hem identificat.

En primer lloc, la localització detallada de les formes ceràmiques i els majors índexs de densitat total, amb una mitjana de 5 fragments/m², dibuixen un àrea d'aproximadament 10-9000 m² que donada l'alta densitat i la varietat de tipus funcionals, amb ceràmiques de magatzematge, vaixel·la de taula, àmfores i cuina, pot considerar-se l'evidència d'un antic espai residencial. Aquest poblat d'àmplia extensió podria tractar-se d'un hàbitat format per l'aglomerat de diverses unitats domèstiques i entraria dins de la categoria de llogaret, definida en treballs anteriors (Grau Mira, 2002: 119-120). Aquest poblat manca d'evidències de sòlides construccions que permetin definir un mur perimetral de tancament de l'espai, encara que sí va poder comptar amb una terrassa de terra per aplanar l'espai i condicionament del terreny de vessant en el qual es va situar l'hàbitat. L'evidència d'aquesta plataforma és l'anomalia detectada en la prospecció geofísica i que se situa en el límit sud-est de l'hàbitat. La línia que marca aquesta terrassa en el resultat de la prospecció geofísica no coincideix amb les terrasses modernes i ni tan sols amb les terrasses existents abans de 1956, que s'observen en les fotografies aèries del Vol Americà. Això ens permet proposar que és una construcció antiga, anterior en tot cas a la configuració tradicional del terreny i que donada la proximitat a les restes ibèriques i romanes, és plausible que correspongui a aquest període.

Cap a l'est de l'espai residencial d'hàbitat, i seguint el sentit descendent del vessant, apareix un àrea de densitat mitjana de materials a la qual hem al·ludit en el croquis com a àrea d'ús intensiu. Aquesta definició del sòl ens portaria a pensar que va poder tractar-se d'un àrea en la perifèria de l'hàbitat, en una terrassa inferior on es localitzarien abocadors de deixalles domèstiques. També és possible que en aquesta zona se situessin zones d'hort, constantment abonades amb deixalles domèstiques entre els quals s'explicarien, restes fragmentaris de ceràmiques.

En contra d'aquesta interpretació aniria la dificultat de regar aquests camps pel desnivell que existeix entre el torrent que discorre al nord i aquests camps, situats uns cinc metres per damunt. Una última interpretació de l'aparició d'aquestes restes és que es degui a processos postdeposicionals i de trasllat dels materials des de la seva posició original. En efecte, en trobar-se vessant baix van poder desplaçar-se per efectes de gravetat i arrossegats per vessaments superficials o bé pel trasllat de sediments en la construcció moderna de les terrasses.

Més enllà d'aquests espais de major densitat i a una distància d'entre 100 i 300 m es localitzen zones d'escassa aparició de restes ceràmiques, normalment fragments de ceràmiques de rebost i magatzematge i gairebé completament de cronologia ibèrica. En la nostra opinió aquestes evidències disperses no poden interpretar-se ni com a espais d'hàbitat, per la seva escassa densitat, ni com a fruit de desplaçaments postdeposicionals. L'arrossegament per gravetat hagués dispersat les restes exclusivament cap a l'est, seguint el sentit del pendent, però és impossible que haguessin pogut creuar la profunda càrcava del torrent que discorre pel centre del Carrascalet. A més, les restes apareixen a una distància excessiva per suposar que es van traslladar únicament per efectes d'arrossegaments naturals.

Aquesta excessiva distància també invalida una interpretació de trasllat de sediments per al condicionament de terrasses de cultiu en època moderna. A més, de ser fruit de trasllats de terres indiscriminats haguessin aparegut materials de totes les èpoques, i la dispersió tènue de materials afecta únicament als materials ibèrics, amb el que interpretem un trasllat que s'ha de datar en aquesta fase. Finalment, no es tracta de fragments summament rodats que ens indiquin transports mecànics acusats.

La nostra interpretació d'aquest patró dispers és que es tracta de les evidències de camps de cultiu abonats amb deixalles domèstiques. La fertilització dels terrenys en cultiu, mitjançant aportacions antròpiques de restes d'escombraries generades en l'hàbitat, hauria desplaçat aquests fragments de ceràmiques rebutjades després de concloure el seu cicle d'ús domèstic

La identificació de dispersions de materials en densitats baixes fos dels espais identificats com a poblats, però en les seves proximitats, és relativament comuna en altres casos de paisatges mediterranis on prospeccions intensives han proporcionat informació detallada de la dispersió de restes i les variacions de les seves densitats. Alguns investigadors han plantejat de forma plausible que poguessin tractar-se de restes d'abonat amb deixalles domèstiques (Wilkinson, 1982; Bintliff i Snodgrass, 1988) i creiem que aquest és el tipus de pràctiques agrícoles va configurar el patró de dispersions tènues de ceràmiques que s'observen en el Carrascalet.

Aquests camps de cultiu associats a l'hàbitat es localitzarien en les parcel·les al nord i a l'est de l'àrea residencial cobrint una superfície d'aproximadament 10 Ha. Els primers podrien haver explicat a més, amb l'aportació fertilitzadora de l'aigua, mitjançant la creació d'espais irrigats per derivació del torrent que creua la partida. Menys possibilitats de reg tindrien els camps a l'est, doncs s'emplacen alguns metres sobre el jaç del rierol.

En definitiva, la interpretació de les evidències ens permetria transcendir la mera ubicació del lloc d'hàbitat i aproximar-nos a la caracterització de l'espai durant l'època ibèrica. Això ens permet reconèixer els diferents usos del sòl, més enllà de la mera identificació del poblament o àrea residencial. Àdhuc amb les limitacions del registre manejat, proposem un disseny més concorde a la complexitat inherent a les estructures rurals antigues i tradicionals de l'àmbit mediterrani.

Les evidències d'època romana, per la seua banda, dibuixen un patró sensiblement més senzill. Aquest segon moment d'ocupació enllaçaria amb l'anterior

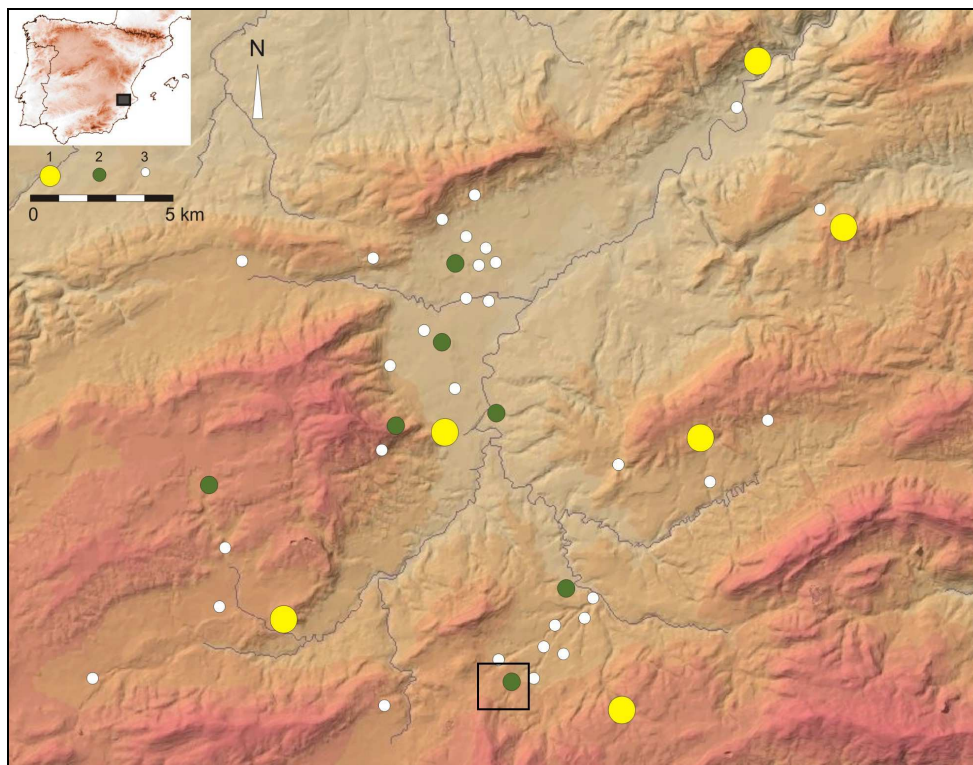
ocupació ibèrica i es desenvoluparia des de finals del segle I a.C. fins a finals del segle II d.C. Amb posterioritat al 200 d.C. es mantindria una freqüentació de lloc, amb una activitat sensiblement inferior, que presenta dos moments puntuals situats a mitjan del segle IV i mitjan del segle VII d.C.

El segon objectiu d'aquest treball és presentar uns mètodes de reconeixement superficial del terreny que empen recursos tecnològics de baix cost i pràcticament a l'abast de qualsevol investigador. Dispositius de GPS, cartografia digital i SIG són components que s'han estès en la pràctica arqueològica dels últims anys. Les prospeccions geofísiques, que requereixen d'equipaments i coneixements tècnics més específics, també s'han estès en gran mesura encara que sense aconseguir el desenvolupament d'altres mètodes. Amb aquests mitjans, avui podem transcendir el mer concepte de jaciment com a punt en el mapa i superar la noció de prospecció com a activitat prèvia a l'excavació.

Les intervencions presentades mostren com en escassament tres setmanes de treball de camp i amb pocs recursos econòmics podem disposar de documentació per a la caracterització dels llocs rurals. Si bé és cert que en el cas que ens ocupa la profunda afeció del treball agrícola sobre el dipòsit arqueològic ha limitat en gran mesura els resultats, d'haver existit algunes estructures haguérem pogut identificar-les en les seues traces principals. Les estratègies d'aproximació al registre de superfície tenen abastos i limitacions, com qualsevol altra activitat arqueològica. Però ens permet aproximar-nos a noves problemàtiques sobre els paisatges de l'antiguitat més enllà dels enfocaments basats en els patrons d'assentament i la morfointerpretació, tan àmpliament predominants.

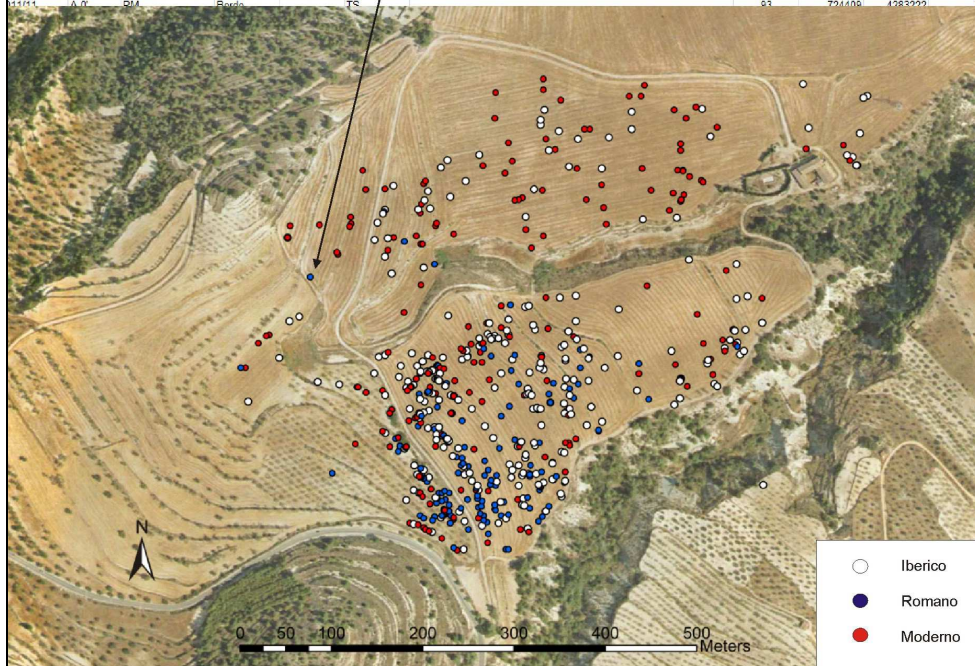
Bibliografía:

- BINTLIFF, J. y SNODGRASS, A. (1988): "Off-Site Pottery Distributions: A Regional and Interregional Perspective", *Current Anthropology*, 29 (3), 506-513.
- ESPÍ I PÉREZ, I. (2001): "Noves dades sobre poblament ibèric i romà a les comarques de l'Alcoià i del Comtat. Les valls de les Puntetes, Polop, Serpis mitjà i Alcalà", *Recerques del Museu d'Alcoi*, 10, Ajuntament d'Alcoi, Alcoi: 83-110.
- GRAU MIRA, I. (2002): *La organización del territorio en el área central de la Contestania Ibérica*, Universidad de Alicante, Alicante.
- MARTÍ BONAFÉ, M.A. y MATA PARREÑO, C. (1992): "Cerámicas de tipo fenicio occidental en las comarcas de L'Alcoià y El Comtat (Alacant)", *Saguntum-PLAV*, 25, Universitat de València, València: 103-117.
- MATA PARREÑO, C. y BONET ROSADO, H. (1992): "La cerámica ibérica: ensayo de tipología", *Estudios de arqueología ibérica y romana. Homenaje a Enrique Pla Ballester*, Serie de Trabajos Varios del SIP, 89, Diputación de Valencia, Valencia: 117-173.
- MAYORAL HERRERA, V.; CERRILLO CUENCA, E. y CELESTINO PÉREZ, S. (2009): "Métodos de prospección arqueológica intensiva en el marco de un proyecto regional: el caso de la comarca de La Serena (Badajoz)", *Trabajos de Prehistoria*, 66 (1), CSIC, Madrid: 7-25.
- WILKINSON, T.J. (1982): "The definition of ancient manured zones by means of extensive sherd-sampling techniques", *Journal of Field Archaeology*, 9, 323-333.

Àrea d'estudi amb el poblament d'època tardoibèrica o republicana (s. II-I a.C.). 1: poblat d'altura; 2: aldees; 3: caseriu; 4: santuari. Dins del quadre l'àrea d'estudi.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
Nº registro	Àrea	Adscripció	Forma	Tipo	Clase	Observaciones	GPS	X	Y	Z
017/11	A-Q	MED/MOD	Asa	Jarra	CM		83	724329	4283298	72
022/11	A-Q	IB	Borde	Trajilla	FT	moldurado, con decoración de banda y dientes de lobo	84	724390	4283244	72
037/11	A-Q	IB	Base	Plato	FT	anular con decoración interior y exterior de líneas y círculos	85	724398	4283255	72
047/11	A-Q	IB	Galbo		CM	con aplique plástico, recipiente cerrado	86	724394	4283252	72
056/11	A-Q	MED/MOD	Asa		CM	perfil aplanado, de posible linaja	87	724395	4283252	72
067/11	A-Q	MED/MOD	Borde		CM	recipiente cerrado	88	724398	4283248	72
077/11	A-Q	RM	Borde	Copa	TS	clase A	89	724395	4283227	72
087/11	A-Q	RM	Base	Plato	TS	clase D	90	724399	4283224	72
097/11	A-Q	MED/MOD	Asa		CM	con arranque de cuello, posible jarrita	91	724406	4283240	72
107/11	A-Q	RM	Borde		TS		92	724411	4283228	72
117/11	A-Q	RM	Borde		TS		93	724408	4283222	72

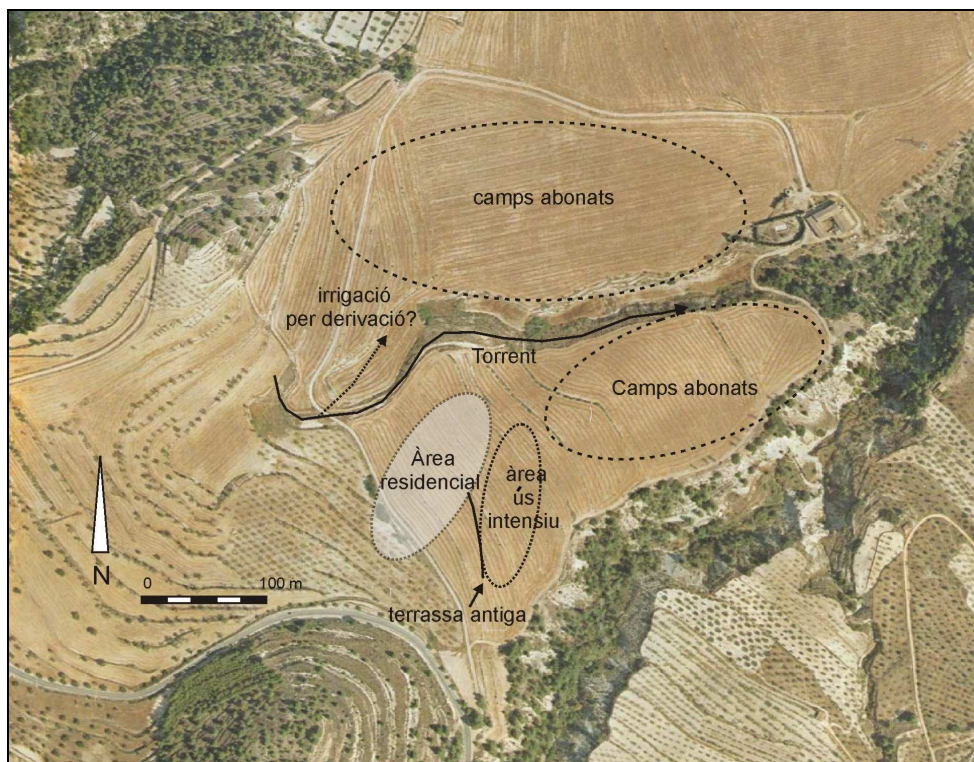

Localització puntual de les formes de ceràmica i la seua vinculació en la base de dades per a la gestió amb SIG.

Resultats de la prospecció geofísica i ubicació dels sondejors de comprovació.

Croquis amb la interpretació dels resultats de la prospecció superficial i geofísica. Època ibèrica.